

RAPORT ASUPRA NOILOR CERCETĂRI ARHEOLOGICE DE LA BAIJA (HAMANGIA), JUDEȚUL TULCEA

ELENA LĂZURCĂ

În primăvara anului 1974, în comuna Baia, fostă Hamangia, s-au efectuat lucrări de irigații pe terenul agricol din apropierea lacului Golovița, lucrări ce au distrus parțial doi tumuli aplatizați.

Tumulii se află la o distanță de 1,500—1,600 km de gară și fac parte dintr-un șir de mai multe movile așezate în linie, care cuprind un teritoriu vast din comunele Ceamurlia de Jos și Baia Dobrogei. Zona respectivă este deja cunoscută în literatura de specialitate prin cercetările efectuate mai întâi de Vasile Pârvan¹ și apoi de Dumitru Berciu².

În anul 1974 muzeul „Deltei Dunării” Tulcea a întreprins o campanie de săpături în vederea salvării materialului arheologic la unul din cei doi tumuli a cărui zonă distrusă de lucrări era mai mare.

Tumulul respectiv se afla în apropierea unui drum mai vechi, azi dispărut, numit în trecut de localnici „drumul vacilor”. În aceeași zonă, D. Berciu a întreprins primele cercetări în anii 1953—1954³ și continuate apoi în 1960—1961⁴, cele care au îmbogățit cunoștințele noastre referitoare la cultura Hamangia abia descoperită în România.

Tumulul respectiv avea un diametru de 40 m și a fost împărțit în patru sectoare. Pentru început a fost luat un sector care a fost investigat prin secțiuni paralele.

În mantaua movilei s-au descoperit mai multe morminte din perioada romană, din care s-au salvat câteva, restul fiind distruse de lucrări. Numai într-o secțiune s-a continuat sondajul începînd de la nivelul mormintelor și adîncind pînă la solul viu pentru o cercetare completă a stratigrafiei. Se avea în vedere continuarea săpăturilor în anul următor, dar IAS Baia a distrus complet tumulul.

Secțiunea respectivă avea o lungime de 18 m și o lățime de 2,50 m și era orientată nord-sud. De aici a fost scos un bogat material arheologic aparținînd culturii Hamangia.

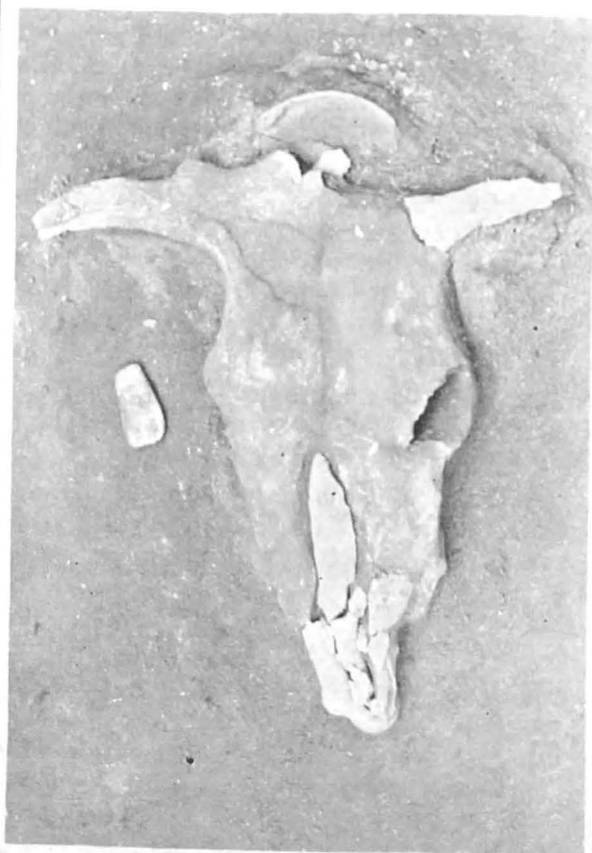
Observațiile făcute ne demonstrează existența unui singur strat de cultură situat pe solul viu⁵. În stratul de cultură se pot diferenția două niveluri. Primul — inferior — gros de maxim 0,70 m, de culoare galbenă cu nuanțe cenușii, se sprijinea pe solul viu, de culoare galbenă-închis cu multe concrețiuni calcaroase. Cel de-al doilea nivel, de maxim 0,20—0,30 m, are o structură măzăroasă și o culoare castanie, iar spre centrul



1

2

3



mobilei dobîndește o nuanță de castaniu-închis. De fapt, în acest loc a fost dezvelită parțial o groapă care își avea limitele în partea opusă secțiunii noastre, dar fără nici o posibilitate de cercetare integrală, datorită distrugerilor mari efectuate de IAS Baia. Este singurul complex descoperit pe direcția secțiunii, de altfel foarte bogat în material arheologic aparținînd culturii Hamangia.

Pe profilul sudic al secțiunii s-a observat că deschiderea gropii era de 2,45 m, prezentînd în partea de est o treaptă pentru coborîre. Groapa a fost săpată de la baza nivelului superior al stratului cultural și intra în pămîntul galben pe o adîncime de 1,20 m. Pereții gropii erau ușor înclinați în afară, nu prezentau urme de cupitorire, iar fundul avea o ușoară albieră. La golirea gropii au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de la vase care se pare că au fost sparte anume, apoi oase de animale mari, puține scoici, mei, bucăți mici de chirpic ars și cenușă. Interesant este faptul că la baza gropii s-a dat peste un craniu de bovid ⁶ așezat se pare cu deosebită grijă și care s-a păstrat foarte bine (Pl. I/2). În fața orbitei drepte se afla un toporaș de piatră trapezoidal, plat și cu puternice urme de întrebuintare, iar în gură se găsea al doilea toporaș de piatră șlefuit și care era pe cale de prelucrare (P. XIV/5—6). Între coarnele bovidului se afla un fragment mare de strachină, plin cu cenușă, iar în apropierea craniului s-au descoperit și 3 lame de silex (Pl. XIV/2—4). La o distanță de 0,25 m de gura bovidului s-au descoperit bucățile mici de chirpic ars cu multă cenușă. De jur-împrejurul craniului au fost găsite foarte multe fragmente ceramice provenind de la diferite vase ce au fost întregite parțial și care sînt ornamentate aproape în totalitate.

Am considerat că această groapă este rituală fiind legată de anumite practici. Astfel de gropi au fost descoperite de Dumitru Berciu ⁷ în urma săpăturilor arheologice de la Ceamurlia de Jos și Golovița.

Descoperiri similare se mai întîlnesc la Verbicioara, unde într-o groapă din stratul Starčevo-Criș și în altă groapă din nivelul Sălcuța I de pe așezarea A, erau depuse cîte un craniu de bou, direct pe solul viu ⁸. De asemenea, în așezarea de pe Piscul Cornișorului, în groapa a, din nivelul Sălcuța I, a fost descoperit un craniu de taur, așezat pe fundul gropii cu deosebită grijă ⁹.

În afara gropii, în partea estică, la o distanță de aproximativ 0,50 m s-a dat peste un grup de fragmente ceramice provenind dintr-un mare vas de provizii cu un bogat ornament. În mare parte el a fost întregibil (P. XV/2; Pl. XVI/5).

Fragmente ceramice și foarte puține oase, dar fără să se identifice urmele unui bordei sau locuință au fost descoperite și în stratul de cultură.

PL. I — FIG. 1 — PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA TUMULULUI

FIG. 2 — CRANIUL DE BOVIDEU CU CELE DOUĂ TOPORAȘE DE PIATRĂ ȘI FRAGMENTUL DE STRACHINĂ

FIG. 3 — MORMÎNT DE ÎNHUMAȚIE APARTINÎND PERIOADEI DE TRANZIȚIE DE LA NEOLITIC LA BRONZ

PL. I — FIG. 1 — LE TUMULUS: VUE D'ENSEMBLE

FIG. 2 — LE CRÂNE DE BOVIDÉ AVEC LES DEUX HACHETTES DE PIERRE ET LE FRAGMENT D'ÉCUELLE

FIG. 3 — LA TOMBE À INHUMATION DE LA PÉRIODE DE TRANSITION DU NÉOLITHIQUE A L'ÂGE DU BRONZE.

TAF. I. 1. GESAMTANSICHT DES HÜGELGRABES

2. DER RINDSCHÄDEL MIT DEN ZWEI STEINÄXTEN UND DEM SCHÜSSELBRUCHSTÜCK

3. KÖRPERGRAB VON DER ÜBERGANGSPERIODE VOM NEOLITHIKUM ZUR BRONZEZEIT

La aproximativ 10 m distanță de groapa rituală, spre N, s-a descoperit un mormînt de înhumatie în poziție chireită (Pl. I/3). Groapa a fost săpată în pămîntul viu și a străpuns cele două niveluri de cultură Hamangia. Scheletul aflat la o adîncime de -1,95 m față de nivelul actual de călcare, a fost așezat pe partea dreaptă, cu craniul la nord și privirea spre vest. Mina dreaptă era întinsă pe lîngă corp, iar stînga adusă pe abdomen pînă în apropierea celeilalte. În dreptul palmei stîngi s-a descoperit un obiect foarte mic (mărgea?), ce părea să fi fost din cupru. Fiînd prost conservat, în momentul ridicării, s-a transformat într-un praf verde și care în decursul timpului a lăsat o urmă verzuie pe os. Tot în dreptul palmei a fost găsit și un foarte mic fragment ceramic de tip Hamangia, care în mod sigur a fost antrenat odată cu săparea gropii și a așezării mortului. În jurul scheletului au fost găsite foarte multe concrețiuni calcaroase, adevărați bulgări mici de vopsea albă. Scheletul este foarte bine păstrat și a fost dus pentru determinări la prof. Olga Necrasov. O sumară expertiză antropologică¹⁰ ne-a informat că scheletul aparține unui adult (bărbat matur), iar oasele prezintă urme slabe de oceru roșu. Mormîntul poate fi datat în perioada de tranziție de la neolitic la bronz.

Cu mai mulți ani în urmă, la Ceamurlia de Jos a fost descoperit un complex de morminte cu oceru. Primele cercetări au fost făcute aici de V. Pârvan¹¹, cu care prilej a descoperit: o statuie-menhir —, cîteva fragmente ceramice, o măciucă de piatră sferică și oase omenești, iar în anul 1952, au fost dezvelite alte două morminte de D. Bereiu¹². Din aceeași perioadă datează și mormîntul descoperit întîmplător în 1938, la Casimcea¹³, jud. Tulcea.

Sondajele de control executate în pămîntul galben, pe tot traseul secțiunii, n-au adus indicii referitoare la o locuire anterioară culturii neolitice de tip Hamangia.

UNELTE

În secțiunea săpată au fost descoperite foarte puține unelte, numai de silex și de piatră.

Uneltele de silex sînt în număr de patru: 3 au fost găsite în groapa rituală, în apropierea craniului de bovideu, iar una în stratul de cultură.

Uneltele de piatră, în număr de două au fost descoperite în groapa rituală, din care unul se afla în fața orbitei drepte a craniului de bovideu, iar al doilea în gură.

CERAMICA

Ceramica descoperită în această secțiune este bogată și variată, atît în ceea ce privește repertoriul formelor, cît și a ornamentării. Din punct de vedere tehnic se pot distinge trei categorii: 1. ceramica de uz comun; 2. ceramica intermediară; 3. ceramica fină și foarte fină.

Ceramica de uz comun este puțin numeroasă dar formează o categorie distinctă. Cea mai mare parte de fragmente ceramice a fost descoperită în nivelul inferior al stratului de cultură și pe fundul gropii rituale.

PL. II — FIG. 1—2 — FRAGMENTE DE FUNDURI DE VASE CU IMPRIMĂRI DE ROGOJINĂ FIG. 3—6 — FRAGMENTE CERAMICE DE LA VASELE UZ COMUN

PL. II — FIG. 1—2. — FONDS DE POTS AVEC DES IMPRESSIONS DE PAILLASON
FIG. 3—6 — FRAGMENTS D'UNE POTERIE D'USAGE COURANT

TAF. II. 1—2. BRUCHSTÜCKE VON GEFÄSSBÖDEN MIT ABDRÜCKE VON BINSENMATTE
3—6. BRUCHSTÜCKE DER GEBRANCHSKERAMIK



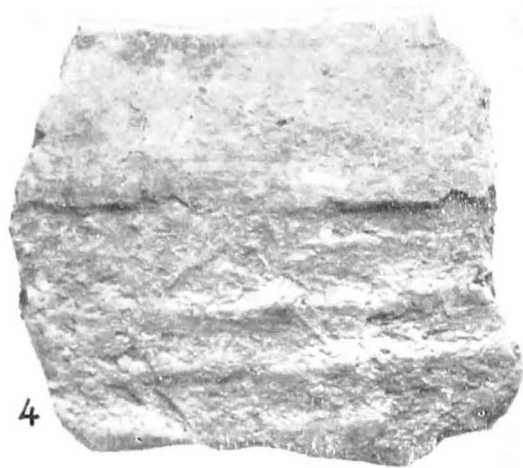
1



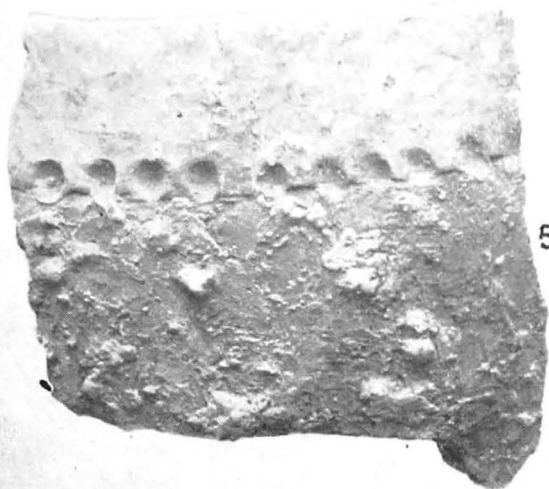
2



3



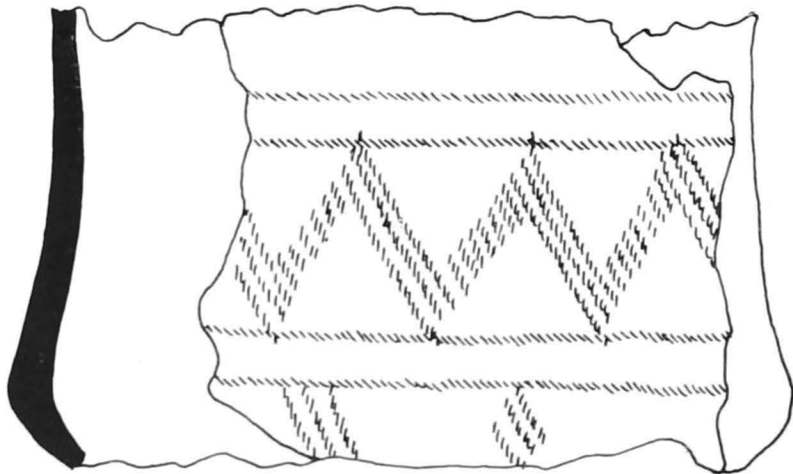
4



5

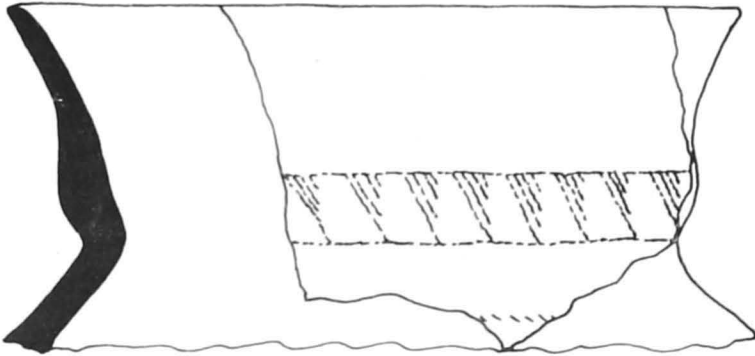


6



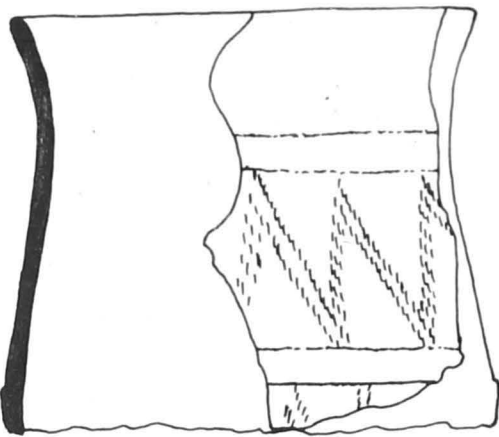
1

1:2



2

1:2

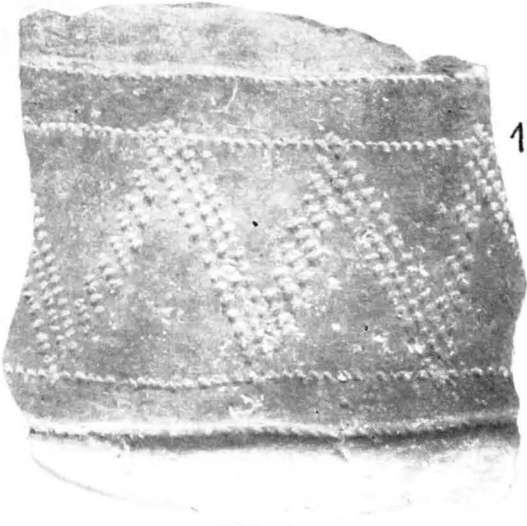


1:2 3



4

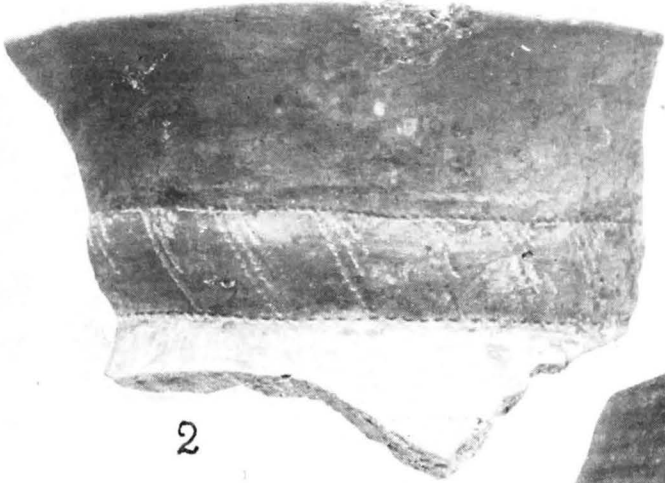
1:2



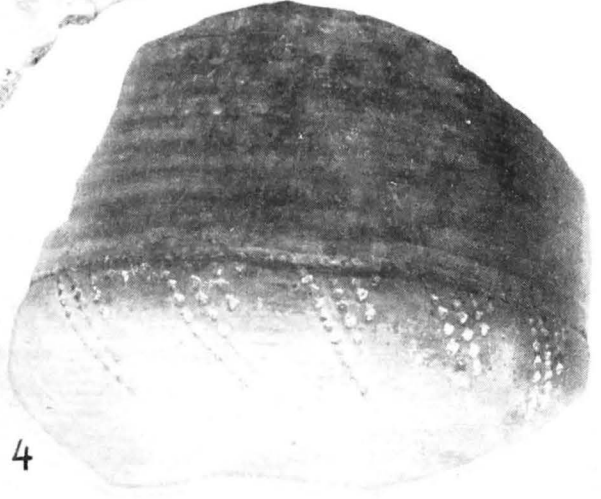
1



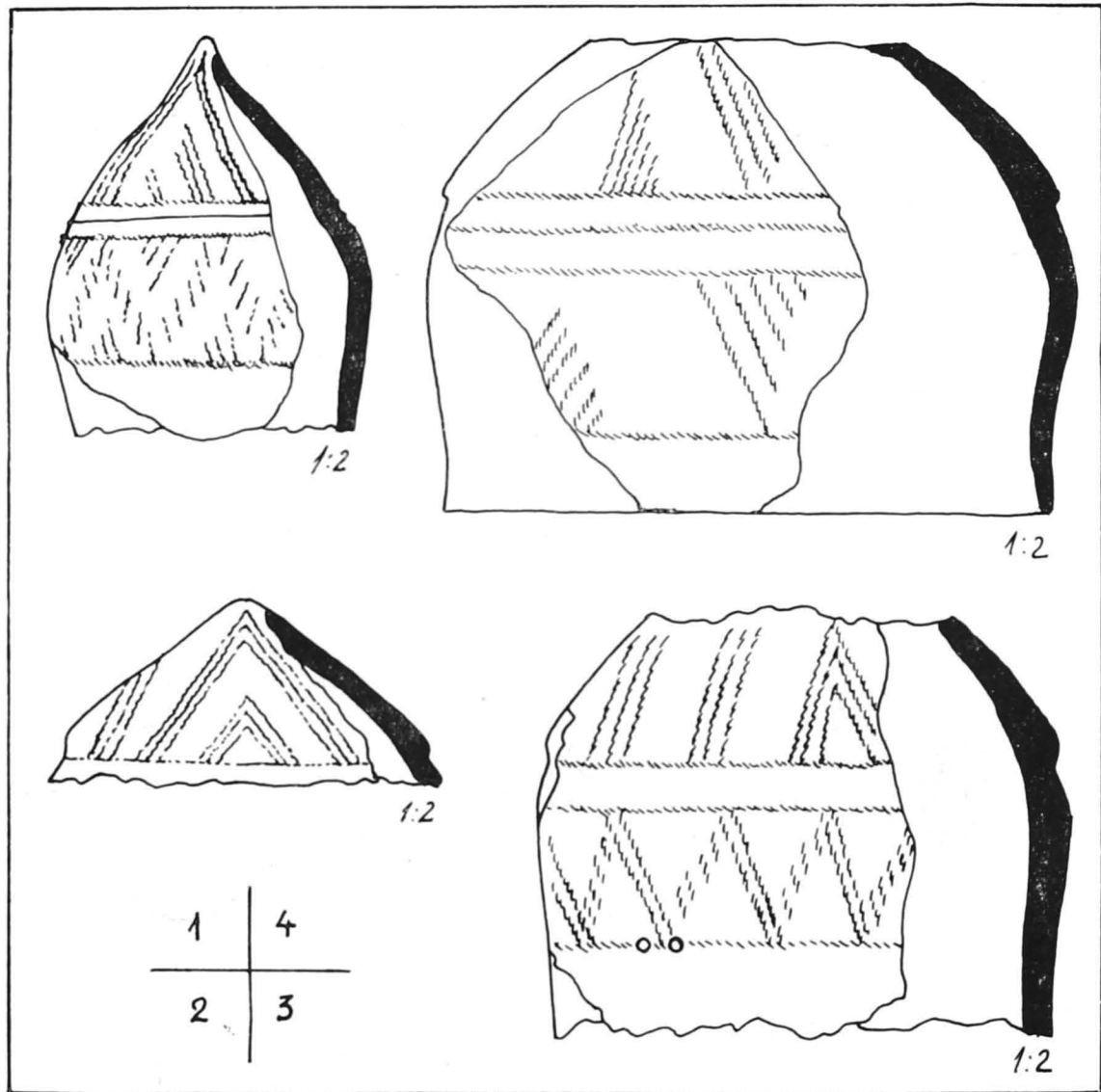
3



2



4



PL. V; PL. VI — FIG. 1—4. FRAGMENTE CERAMICE PROVENIND DE LA CAPACE

PL. V, PL. VI, — FIGS. 1—4 — TESSONS DE COUVERCLES

TAF. V, TAF. VI — 1—4. BRUCHSTÜCKE DIE VON DECKEL HERSTAMMEN

Din punct de vedere tehnic, pasta este primitivă și grosolan lucrată. Ea conține multe pietricele mărunte și mai mari și nu este bine frământată. Arderea a fost insuficientă, deoarece în spărtura vaselor se observă un strat gros de culoare neagră, pe când în exterior prezintă o culoare cărămizie.

PL. III; PL. IV — FRAGMENTE CERAMICE PROVENIND DE LA VASE

PL. III, PL. IV — TESSONS DE RÉCIPIENTS

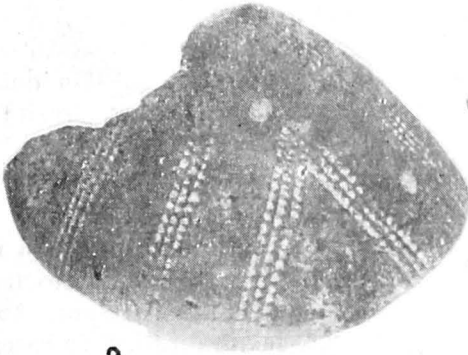
TAF. III, TAF. IV — BRUCHSTÜCKE DIE VON GEFASS HERSTAMMEN



1



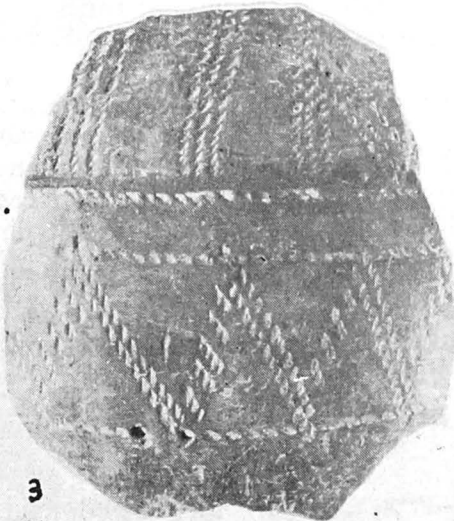
4



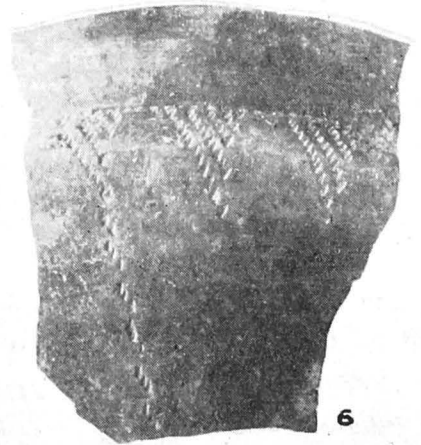
2



5



3



6

Pereții unor vase au o grosime de 0,025 m, iar fundul depășește câteodată 0,03 m. Pe câteva funduri de vase se observă imprimări de rogojină (Pl. II/1—2). Nu s-a întregit nici un exemplar, dar se poate observa că fragmentele provin de la vase mari și mijlocii cu corpul mai mult sau mai puțin bombat (Pl. II/3—6). Pereții interiori ai vaselor sînt neteziți și acoperiți cu slip.

În ceea ce privește ornamentarea se poate spune că o parte dintre fragmente prezintă un decor îngrijit, mai ales, acelea care provin de la vasele cu pereții mai subțiri. La exterior prezintă o barbotină aplicată în strat mai gros sau mai subțire, formînd vîrci paralele, dispuse vertical, altele oblic sau orizontal.

Unele vase au la partea superioară o bandă lată de 0,02—0,05 m, dată cu slip și apoi bine lustruită (Pl. II/3—6). De la baza ei, pornesc vîrcile paralele sau au pe linia despărțitoare un șir de adîncituri ovale (Pl. II/5—6).

Ceramica din această grupă prezintă aceleași caracteristici cu aceea descoperită cu mai mulți ani în urmă în așezarea de pe malul lacului Golovița și Ceamurlia de Jos¹⁴.

Ceramica intermediară este în cantitate mică și face trecerea spre categoria ceramicii fine. A fost găsită în ambele niveluri, iar pe baza cîtorva fragmente neîntregibile, nu ne putem pronunța asupra formelor de vase.

Pasta conține cioburi mici pisate și pietricele, fiind mult mai bine frămîntată. În spărtură, fragmentele au un strat subțire de culoare neagră, iar la exterior culoarea variază de la castaniu-deschis, pînă la negru-cenușiu. Unele au suprafața bine netezită sau prezintă un strat de slip lustruit și care pe alocuri a căzut.

În această categorie am încadrat un vas-oală de mărime mijlocie cu pereții subțiri (Pl. XV/1; Pl. XVI/4). Pasta este bine preparată și în urma arderii vasul a dobîndit o culoare roșcat-deschis cu nuanțe de brun. La exterior cît și la interior prezintă un strat fin de slip care i-a acoperit asperitățile¹⁵.

Ceramică fină și foarte fină este în cantitate mare față de celelalte categorii și a fost descoperită în cele două niveluri ale stratului cultural.

Pasta este mult mai bine aleasă conținînd cioburi și pietricele bine pisate și nisip. A fost bine frămîntată și în urma arderii vasele au în majoritate o culoare neagră-castanie și mai puțin brun-roșcat. Pereții vaselor au o grosime de maxim 0,01 cm, excepție fac unele pahare cu pereții de 0,002 pînă la 0,005 m și pe care le-am încadrat în categoria foarte fină. Ei au fost acoperiți în interior, dar mai ales la exterior cu un slip depus într-un strat mai gros, bine întins pe toată suprafața vasului și frumos lustruit.

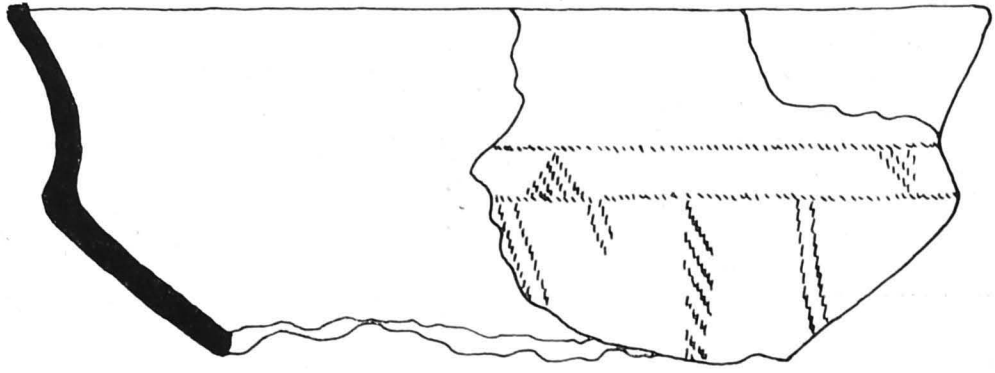
Din mulțimea fragmentelor ceramice s-au determinat câteva forme de vase, unele reușind să se întregească.

O primă categorie este formată de vasele de provizii de mărimi mari. Au fost descoperite fragmente ceramice provenind de la vase mari cu corp bombat sau bitronconic. Partea inferioară este netezită neglijent și ornamentată cu linii incizate sau prezintă un strat subțire de barbotină acoperit cu vopsea albă. Partea superioară este dată cu slip bine lustruit și bogat ornamentată. Un astfel de vas a fost restaurat din grupul de fragmente ceramice descoperit la exteriorul gropii rituale (Pl. XV/2; Pl. XVI/5).

PL. VI — FIG. 5—6; PL. VII; PL. VIII; PL. IX; PL. X; PL. XI — FRAGMENTE CERAMICE PROVENIND DE LA CASTROANE ȘI STRĂCHINI

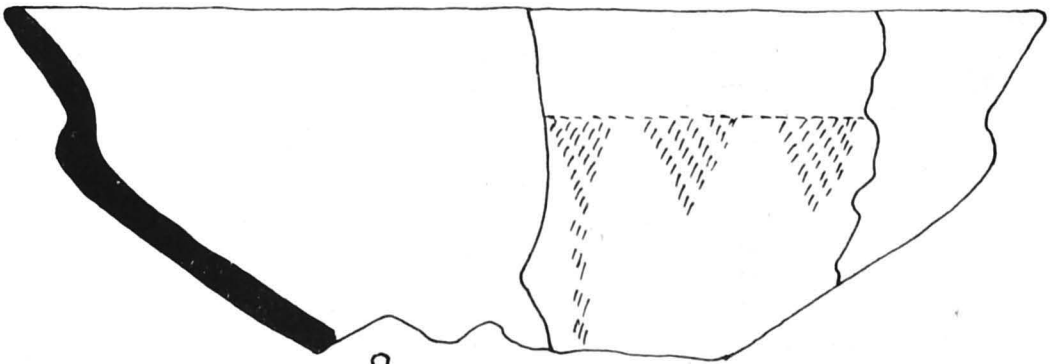
PL. VI — FIGS. 5—6; PL. VII, PL. VIII, PL. IX, PL. X, PL. XI — TESSONS DE BOLS ET D'ÉCUELLES

TAF. VI — 5—6, TAF. VII, TAF. VIII, TAF. IX, TAF. X, TAF. XI — BRUCHSTÜCKE DIE VON TALLERN UND SCHÜSSELN HERSTAMMEN



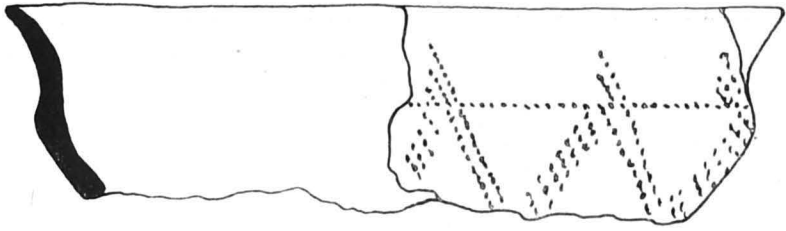
1

1:2



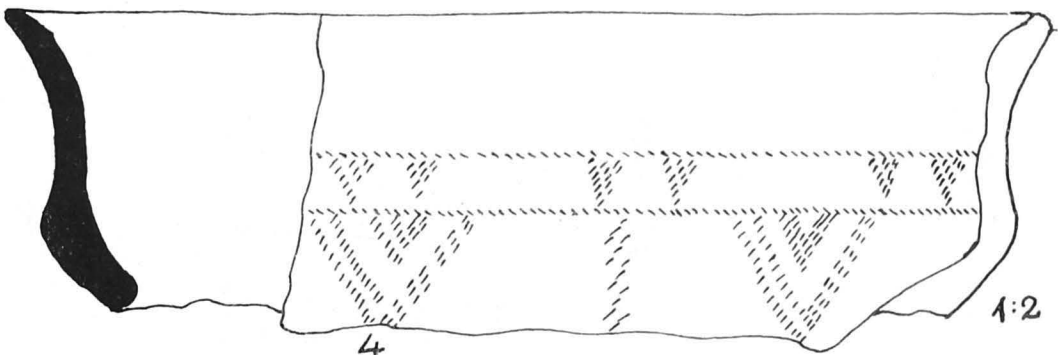
2

1:2



3

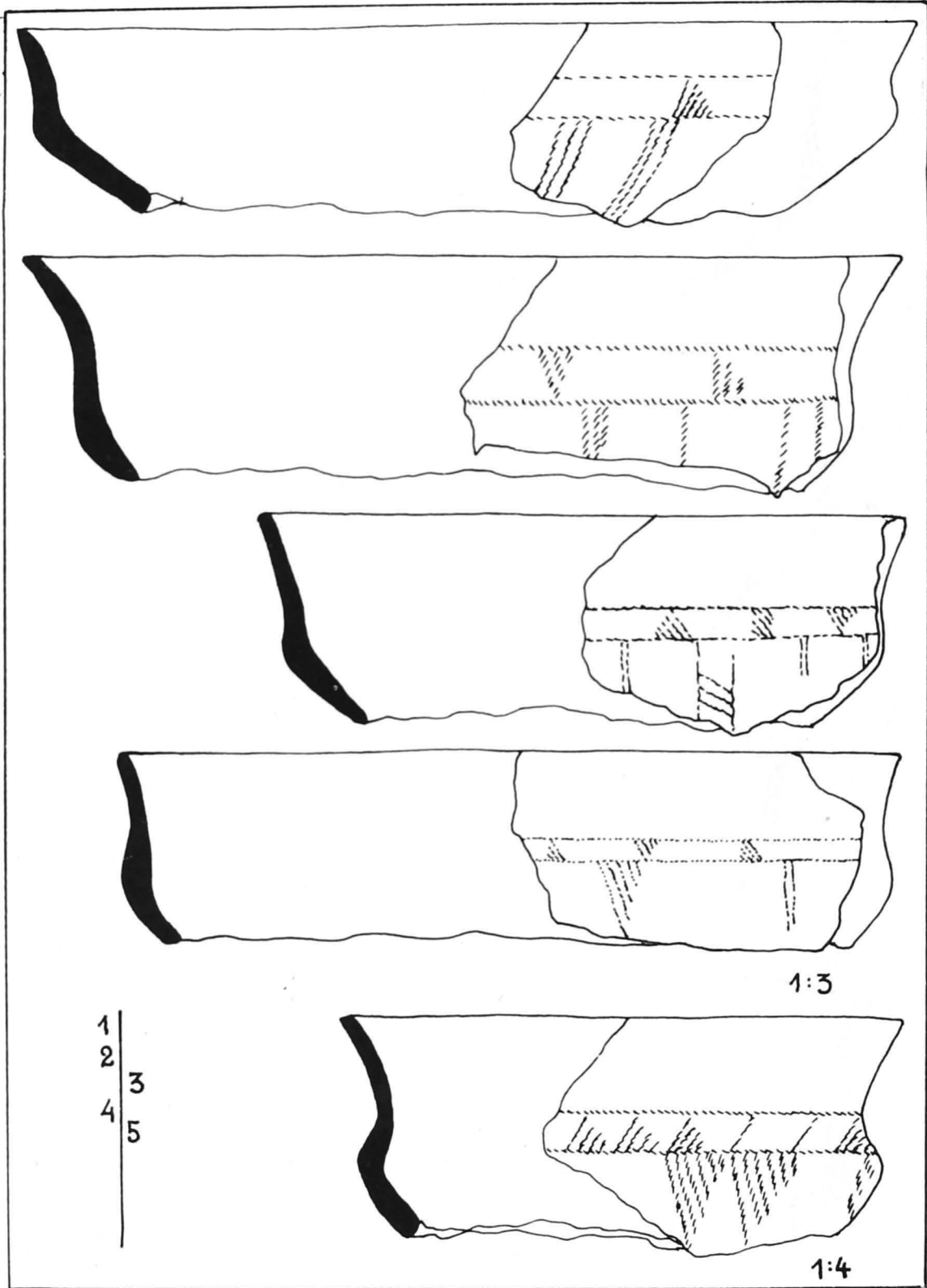
1:3

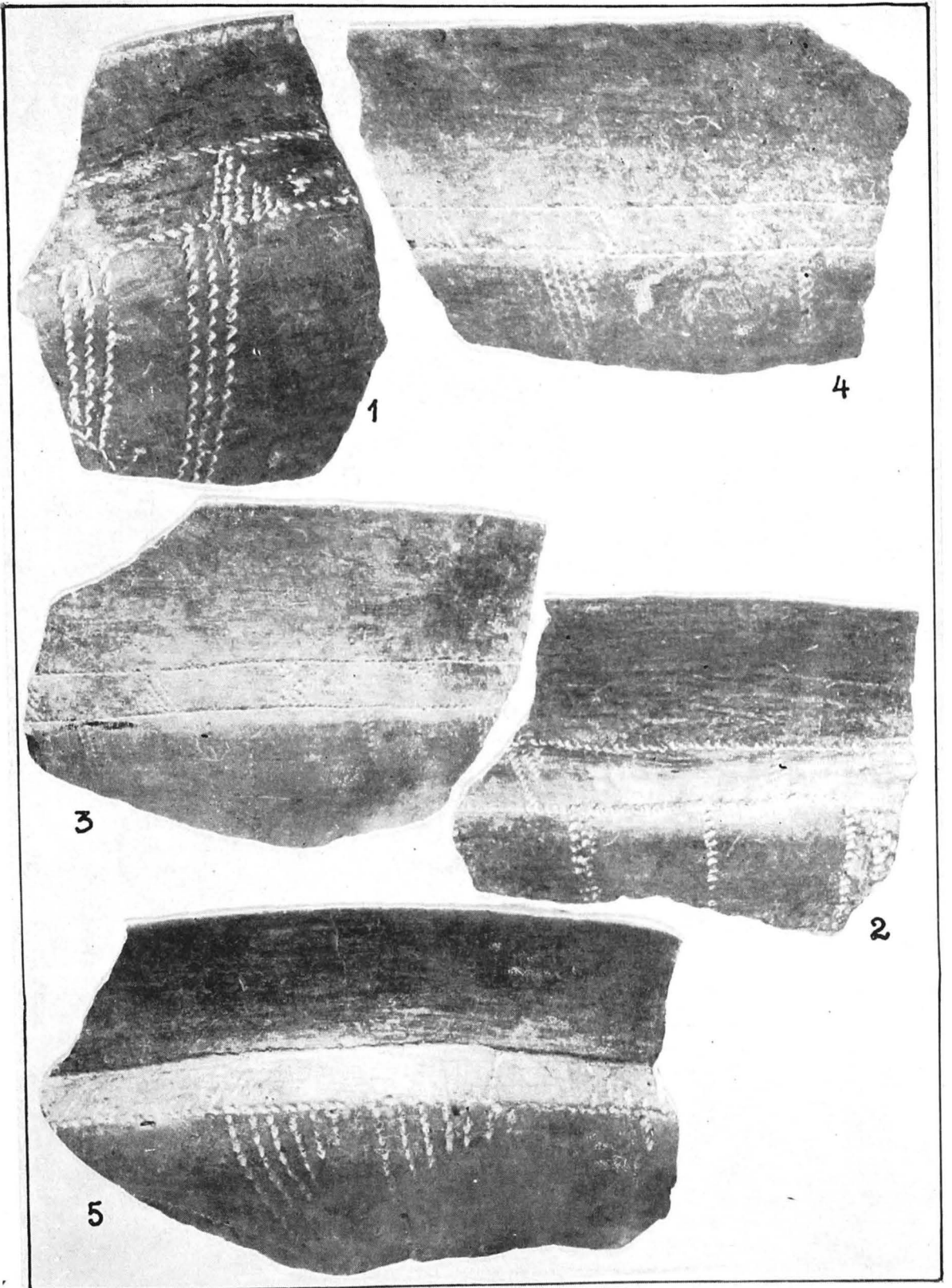


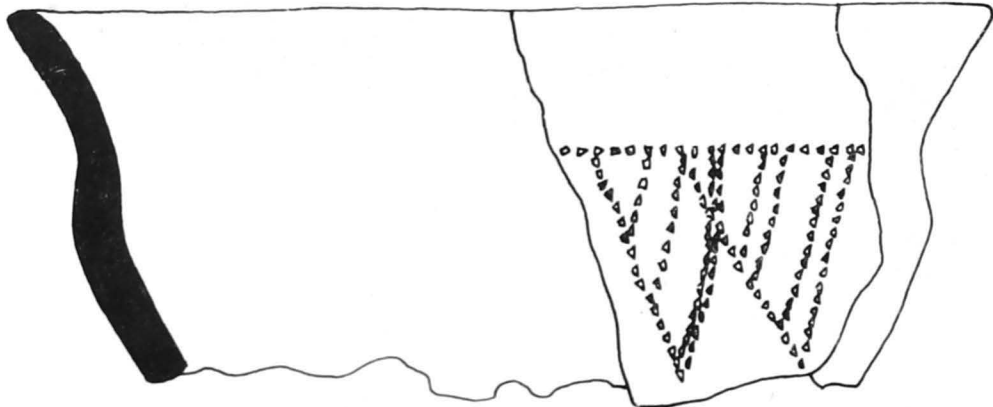
4

1:2

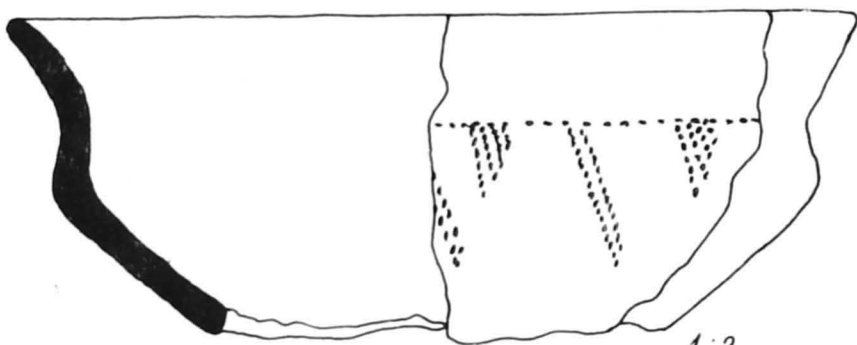
vii







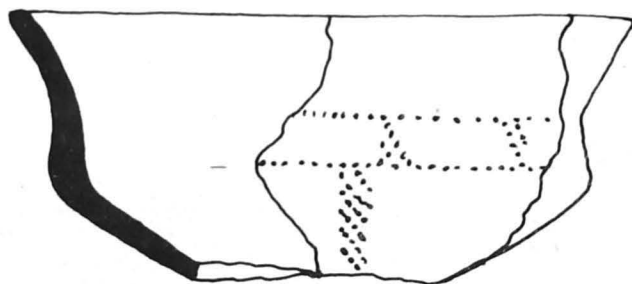
1:2



1:2



1:3

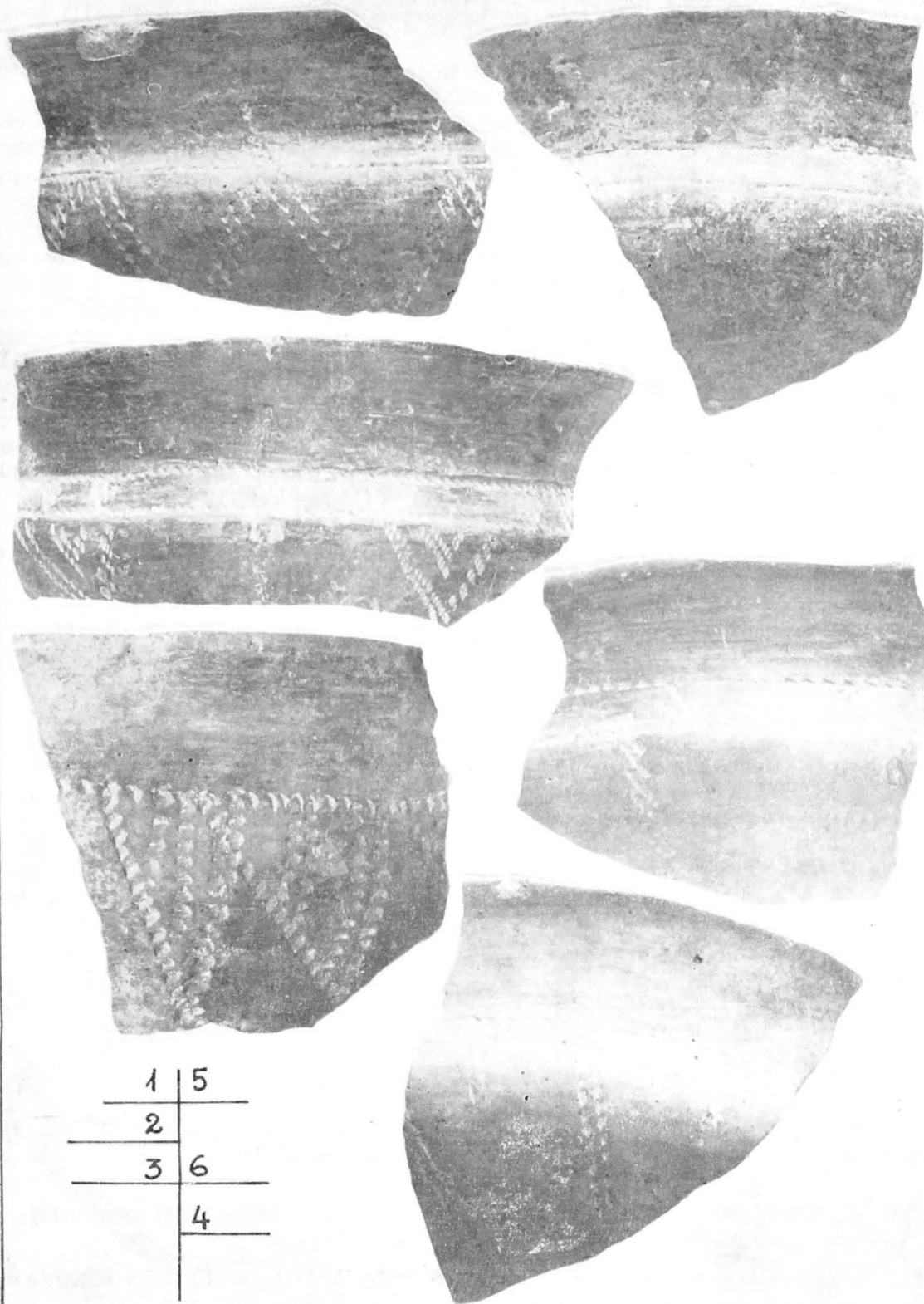


1:2

1
2

3
4

x



Alte fragmente provin de la vase cu gît cilindric, prevăzute cu gușă¹⁶ sau de la vase cu gît scurt și cu gușă în zona de întâlnire dintre corp și gît¹⁷ (Pl. III/1—2; Pl. IV/1—2).

În urma sondajului s-au descoperit patru fragmente mari provenind de la capace, din care trei au fost scoase din groapa rituală (Pl. V/1—4; Pl. VI/1—4).

Corpul capacului este aproape cilindric și partea superioară conică¹⁸, buza este puțin evazată spre exterior, iar un exemplar prezintă două perforații spre bază, care ajutau la fixarea capacului pe vas (Pl. V/3; Pl. VI/3). Ele sînt bogat decorate pe toată suprafața.

Străchinile și paharele sînt formele principale descoperite aici.

Fragmentele de străchini sînt numeroase găsindu-se atît în groapa rituală cît și în ambele niveluri ale stratului cultural. Printre ele au fost descoperite cîteva de mărimi foarte mari ajungînd pînă la un diametru de 0,40 m și și pe care le-am considerat ca provenind de la castroane (Pl. VIII/1—5; Pl. IX/1—5). Buza acestora este ușor evazată spre exterior, alteori mai accentuată (Pl. VIII/3—5). Umărul este ușor rotunjit, sau mai puternic (Pl. VIII/3—5).

Toate exemplarele prezintă un slip bine întins și lustruit, culoarea este brun-închis, neagră dar și brun roșcat. Atît umărul cît și corpul sînt bogat decorate. Mai des apar triunghiurile deschise formate din linii punctate dispuse paralel și deserescînde la una din laturi și încadrate în interiorul unei benzi (Pl. VIII și Pl. IX).

Paharele sînt în număr mai mic (7 exemplare) și au fost descoperite în ambele niveluri. Cele din nivelul superior au pereții foarte subțiri de 0,002—0,003 m și de aceea le-am considerat ca făcînd parte din categoria ceramicii foarte fine (Pl. XII/3, 5—6; Pl. XIII/3—4, 6). Împreună cu ele a fost găsit și un fragment ceramic provenind de la o străchină mică cu pereții de asemenea foarte subțiri (Pl. XII/2; Pl. XIII/2).

Înălțimea paharelor este de maxim 0,09 m și au formă elegantă. Buza este ușor evazată spre exterior, corpul este aproape cilindric și arcuit spre exterior, iar partea inferioară este de formă tronconică (Pl. XII/4—5; Pl. XIII/5—6).

Paharele sînt în totalitate decorate iar un exemplar prezintă un ornament realizat cu o finețe deosebită (Pl. XII/6; Pl. XIII/4).

O variantă deosebită a acestora ar putea fi considerate vasele de mărime mijlocie, cu corpul bombat prelung și siluetă joasă (Pl. III/3; Pl. IV/3; Pl. XVII/4; Pl. XVIII/4). Buza este răsfîrîntă în afară, fundul drept și pe toată suprafața prezintă decore. Un fragment dintr-un astfel de vas prezintă la partea superioară un decore format din pliseuri foarte fine dispuse orizontal, iar la partea inferioară sînt orînduite triunghiuri a căror bază se află pe o linie punctată și care delimitează cele două zone decorative (Pl. III/4; Pl. IV/4).

Bogatul material ceramic din acest sondaj ne-a permis să restaurăm cîteva vase pe care le prezentăm mai jos.

CATALOGUL PRINCIPALELOR DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

1. Lamă de silex, culoare vînat-închis și cu retușe marginale (Pl. XIV/1). Dimensiuni: lung. = 0,075 m, lățimea = 0,018 m. Nr. inv. 45.

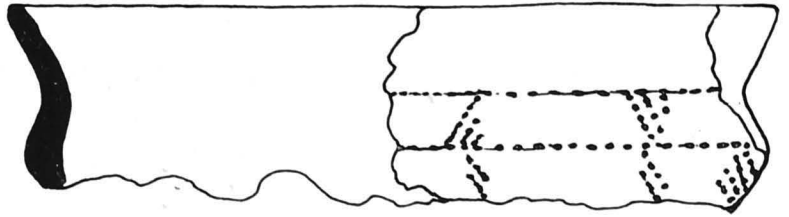
2. Fragment lamă de silex, culoare galbenă și cu retușe marginale (Pl. XIV/2). Dimensiuni: lung. = 0,025 m, lățimea = 0,023 m. Nr. inv. 43.

PL. XII; PL. XIII — FRAGMENTE CERAMICE PROVENIND DE LA PAHARE ȘI STRĂCHINI

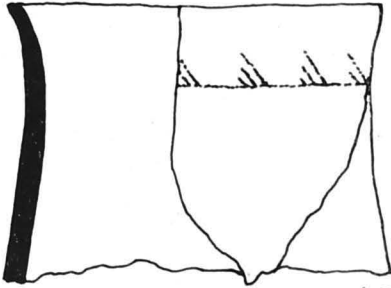
PL. XII, PL. XIII — *TESSONS DE GOBELETS ET D'ÉCUELLES*

TAF. XII, TAF. XIII — *BRUCHSTÜCKE DIE VON BECHER UND SCHÜSSELN HERSTAMMEN*

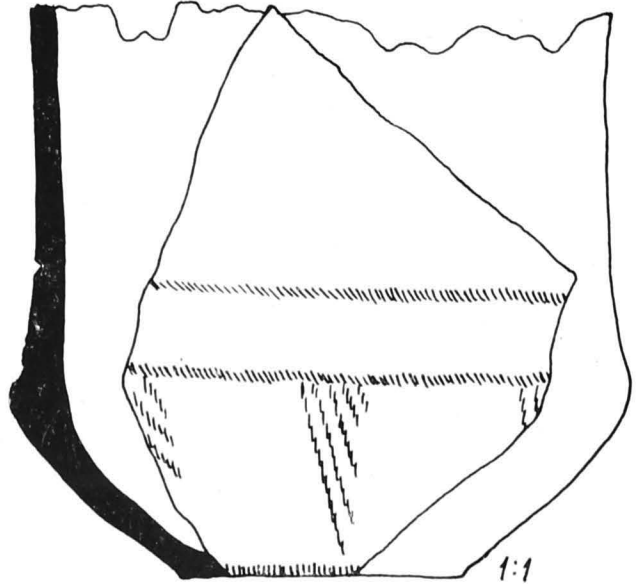
2	
3	5
4	
16	



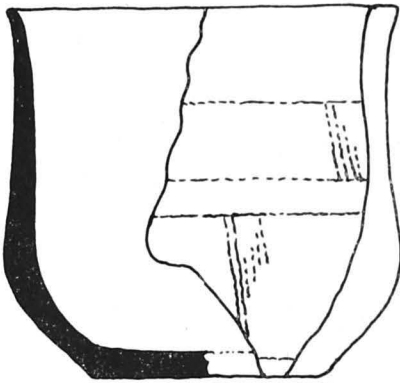
1:2



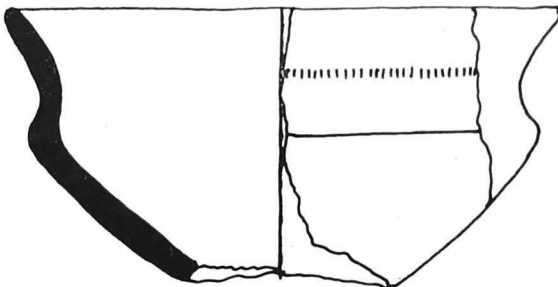
1:2



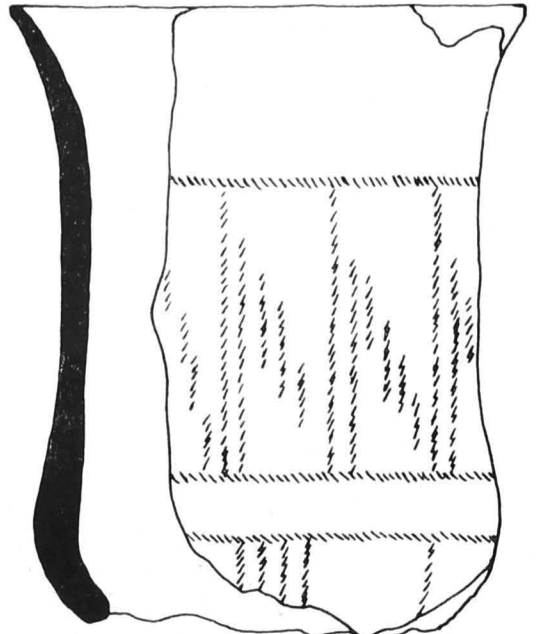
1:1



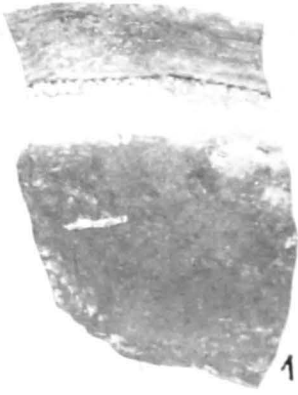
1:2



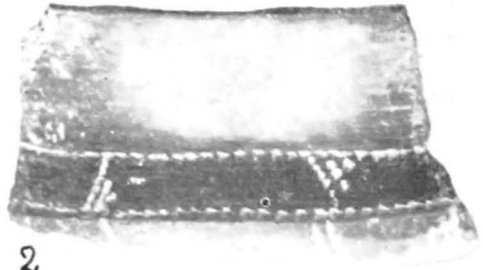
1:2



1:1



1



2



4



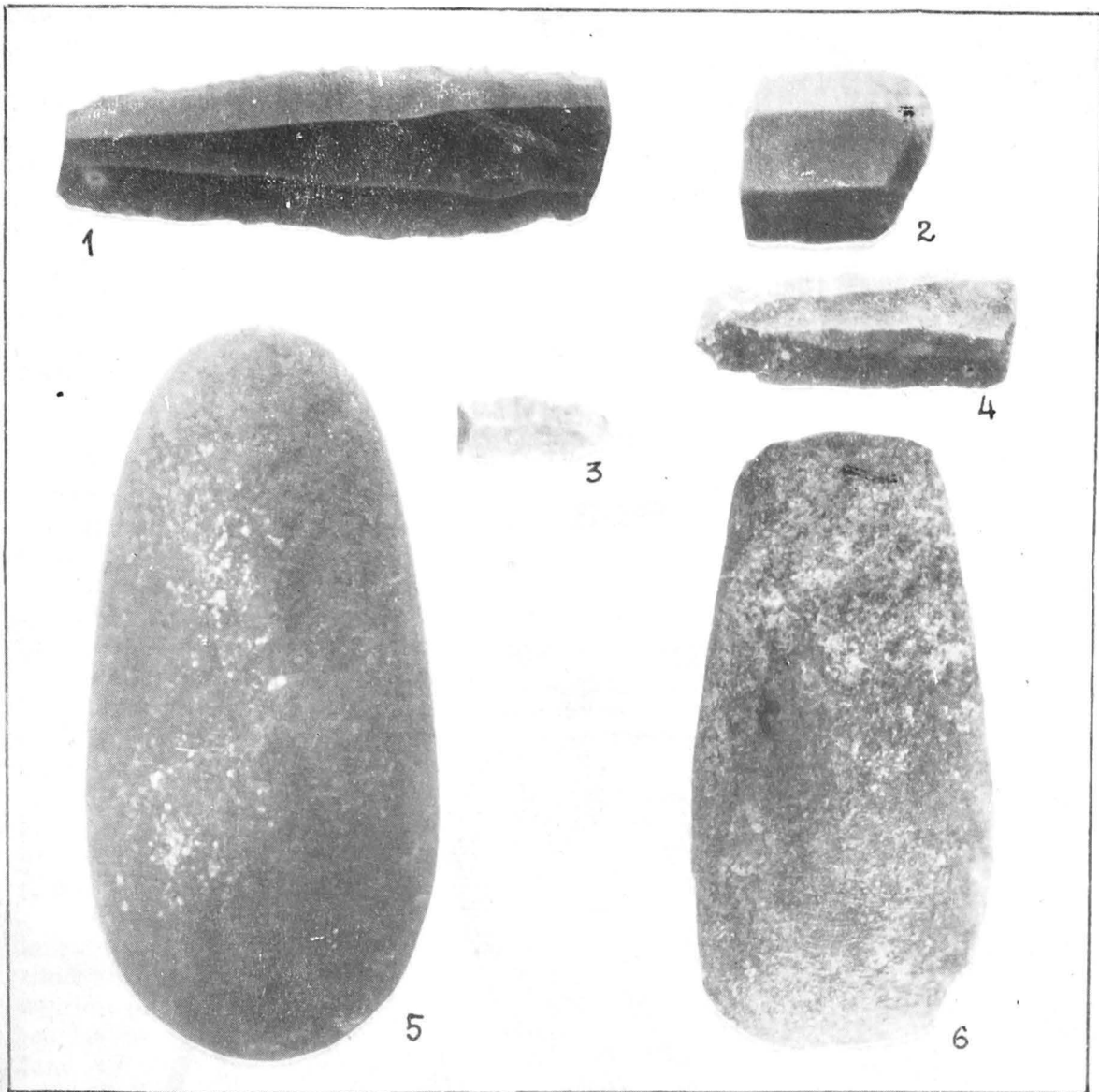
5



3



6



PL. XIV — FIG. 1-4 — LAME ȘI RĂZUIȚOR DE SILEX FIG. 5-6 — TOPOARE DE PIATRĂ

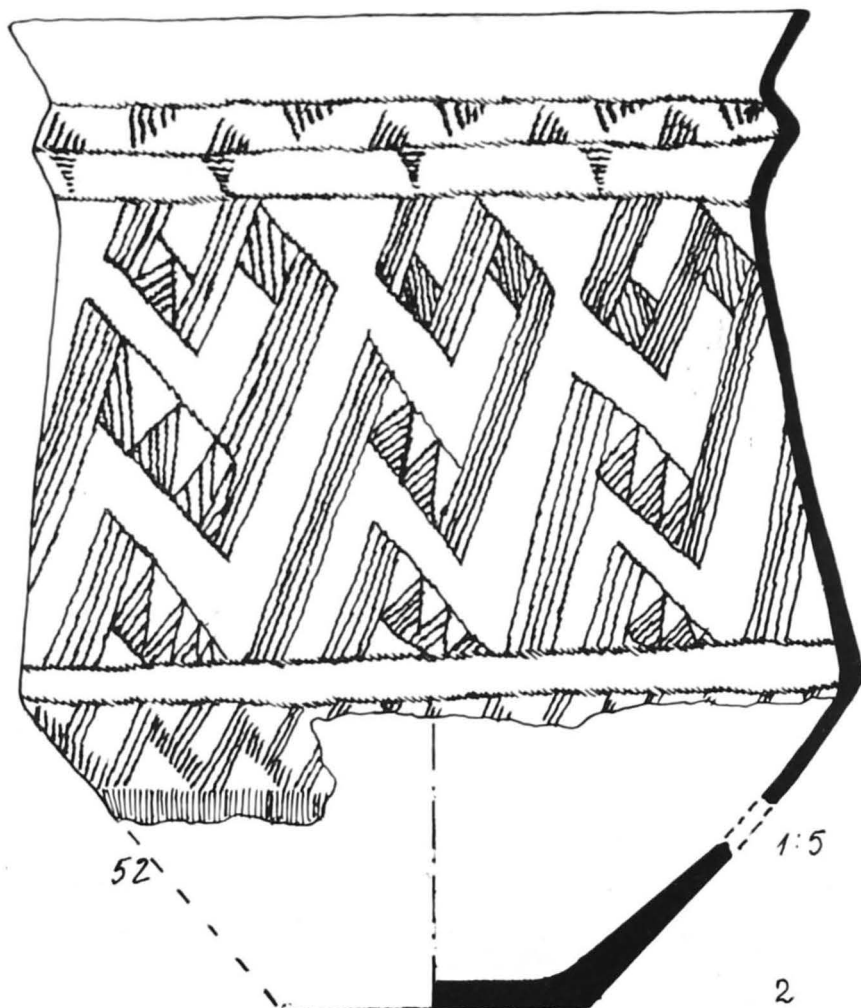
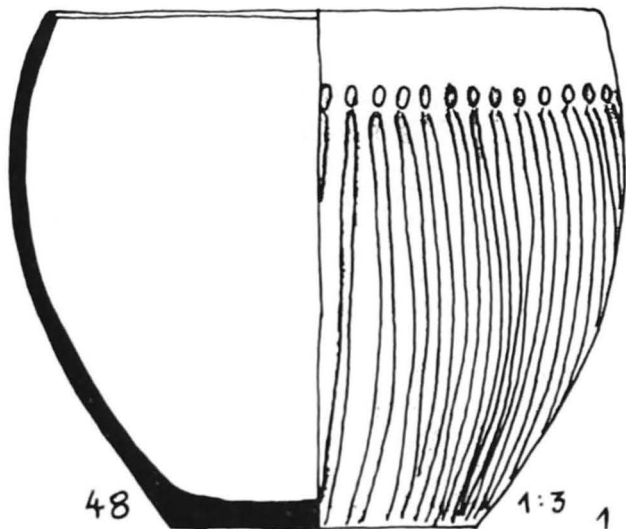
PL. XIV — FIGS. 1-4 — LAMES ET RACLOIRS DE SILEX
FIGS. 5-6 — HACHES DE PIERRE

TAF. XIV 1-4. SILEXLAMELEN UND SILEXSCHABER 5-6 STEINÄXTE

3. Lamă foarte mică de silex, de tradiție microlitică, culoare vînat-deschis (Pl. XIV/3). Dimensiuni: lung. = 0,022 m, lățimea = 0,008 m. Nr. inv. 42.

4. Răzuițor microlitic, ușor curbat, culoare gălbuie, cu retușe foarte mărunte, avînd lățimea mai mare spre porțiunea frontală și îngustîndu-se treptat spre partea opusă, unde prezintă o ușoară strangulare (Pl. XIV/4). Piesa prezintă urmele unei cruste calcareoase. Dimensiuni: lung. = 0,042 m, lățimea = 0,015 m. Nr. inv. 44.

5. Topor din dolerit culoare verzuie, trapezoidal, plat, cu îndelungată folosire, avînd tăișul deteriorat (Pl. XIV/ø6). Partea inferioară prezintă urme de șlefuire, pe cînd



cea superioară este zgrunțuroasă. Dimensiuni: lung. = 0,085 m, lățimea = 0,04 m, grosimea = 0,015 m. Nr. inv. 46.

6. Topor din calcar, culoare cenușiu-închis, formă ovală, plat și bine șlefuit (Pl. XIV/5). Exemplarul nu este prelucrat. Se observă numai o indicare a formei prin executarea muchiilor. Dimensiuni: lung. = 0,10 m, lățimea = 0,048 m, grosimea = 0,025 m. Nr. inv. 47.

7. Vas-oală de mărime mijlocie, cu pereții subțiri și de culoare roșcat-deschis, cu nuanțe de brun (Pl. XV/1; Pl. XVI/4). Buza vasului este dreaptă, corpul bombat și fundul drept. După netezirea pereților s-a aplicat un strat de slip, lustruit foarte bine mai ales în jurul gurii, unde formează o bandă lată de la care pornesc spre fundul vasului vîrci paralele, așezate vertical. Pe linia de întâlnire dintre banda lustruită și vîrci se află un șir de adîncituri ovale. Dimensiuni: h = 0,186 m, diam. gurii = 0,195 m, diam. maxim = 0,22 m, diam. fund = 0,115 m. Nr. inv. 48.

8. Strachină de mărime mică, cu pereții subțiri și de culoare neagră (Pl. XVI/3; Pl. XVII/7). Buza este evazată spre exterior, umărul arcuit, fundul drept.

Ea prezintă la interior dar mai ales la exterior un strat de slip bine lustruit. Umărul este accentuat printr-un decor format dintr-o linie punctată de la care pornesc spre fundul vasului triunghiuri deschise. Dimensiuni: h = 0,054 m, diam. gurii = 0,15 m, diam. fund = 0,05 m. Nr. inv. 56.

9. Strachină de mărime mică cu pereții subțiri și de culoare brun-închis (Pl. XVI/1; Pl. XVII/5). Buza este evazată spre exterior, umărul este frumos rotunjit, fundul drept. La exterior prezintă un strat de slip bine lustruit și mai puțin în interior.

Umărul este bine reliefat printr-un decor format din triunghiuri repetate de-a lungul unei benzi. De aici se formează un alt ornament din grupe de cîte trei linii descrescînde și care îmbracă partea inferioară a străchinii. Dimensiuni: h = 0,066 m, diam. gurii = 0,16 m, diam. fund = 0,06 m. Nr. inv. 57.

10. Strachină de mărime mai mare, cu pereții în general subțiri, dar îngroșați spre fund, culoare brun-închis (Pl. XVI/2; Pl. XVII/6). Buza este evazată spre exterior, umărul este rotunjit, fundul drept. La exterior prezintă un strat de slip bine lustruit și mai puțin la interior.

Umărul este bine reliefat printr-un decor format din triunghiuri repetate de-a lungul unei benzi cu bazele alternînd de pe o latură pe cealaltă. În partea inferioară prezintă un decor format din grupe de triunghiuri deschise cu bazele pe aceeași bandă și cuprinse între două linii paralele dispuse vertical. Aceste linii se opresc spre fundul vasului marcat în aceeași manieră. Dimensiuni: h = 0,09 m, diam. gurii = 0,188 m, diam. fund = 0,06 m, Nr. inv. 55.

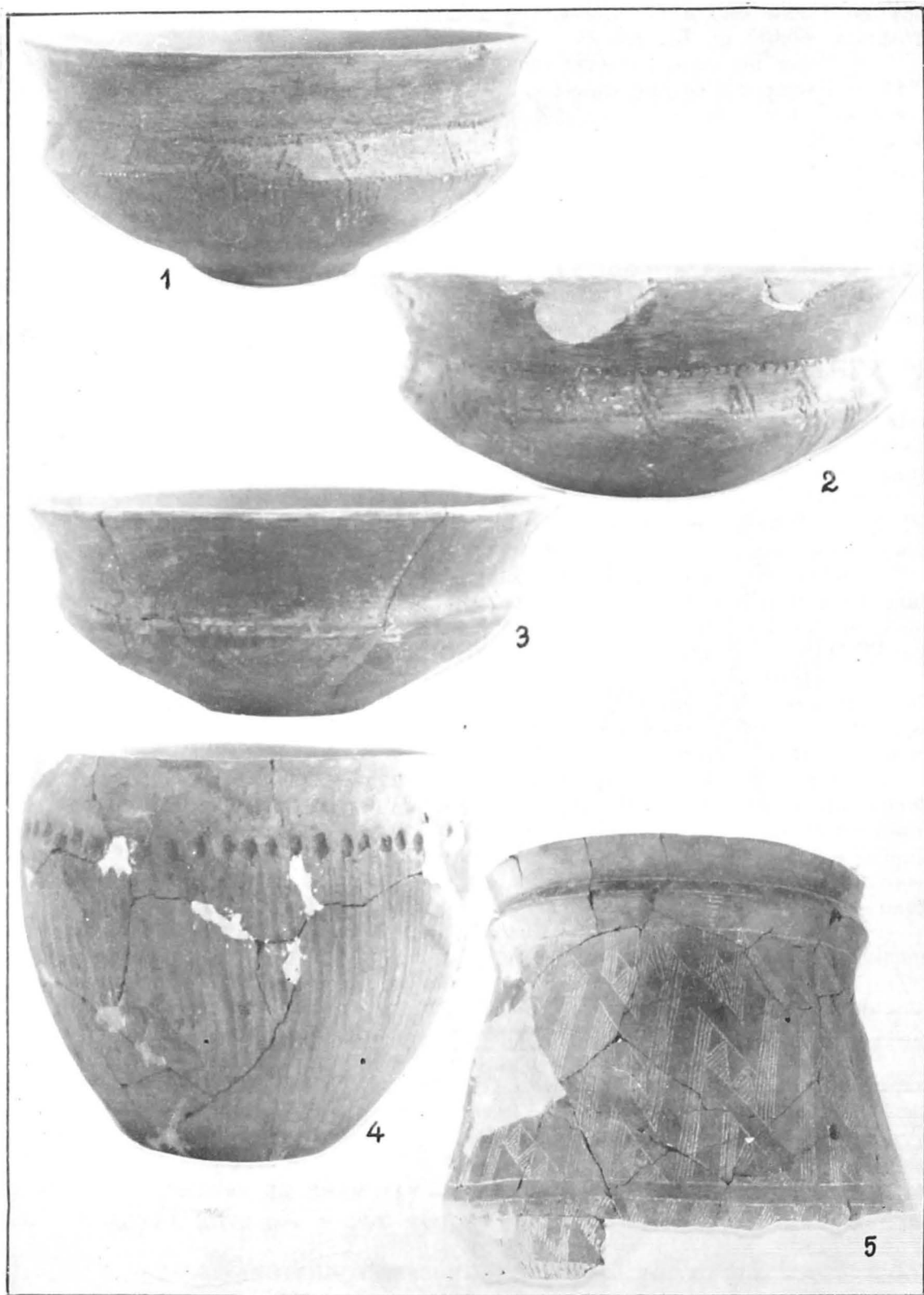
11 Pahar cu corpul cilindric, partea inferioară este tronconică, de culoare brun-închis (Pl. XVII/2; Pl. XVIII/1). Pereții sînt subțiri iar spre fundul paharului sînt îngroșați. Buza este evazată spre exterior și fundul drept. Prezintă un strat subțire de slip bine lustruit și este decorat mai mult la partea inferioară. Dimensiuni: h = 0,078 m, diam. gurii = 0,07 m, diam. fund = 0,03 m. Nr. inv. 53.

12. Pahar cu corpul cilindric, partea inferioară este umflată și sudată la partea superioară, de culoare castanie închis (Pl. XVII/1; Pl. XVIII/2). Pereții sînt subțiri iar din dreptul sudurii se îngroasă. Buza este evazată spre exterior și fundul drept. Prezintă un slip bine lustruit.

PL. XV — FIG. 1 — VAS DE TIP OALĂ FIG. 2 — VAS MARE DE PROVIZII

PL. XV — FIG. 1 — RÉCIPIENT DE TYPE POT FIG. 2 — GRANDE JARRE A PROVISIONS

TAF. XV. 1 -- TOPFARTIGE GEFÄSS 2 — GROSSES VORRATGEFÄSS



Este ornamentat numai la partea inferioară accentuînd și mai bine cele două părți componente ale corpului. În dreptul sudurii se află o linie punctată de la care pornesc spre fundul paharului triunghiuri deschise. Dimensiuni: $h = 0,083$ m, diam. gurii = $0,065$ m diam. fund = $0,044$ m. Nr. inv. 54.

13. Pahar bitronconic cu partea inferioară joasă de culoare castanie (Pl. XVII/3; Pl. XVIII/3). Pereții sînt mai groși față de primele două exemplare. Buza este evazată spre exterior și fundul drept. Prezintă un strat subțire de slip lustruit.

Este decorată atît partea superioară cît și cea inferioară prin benzi orizontale, umplute cu motive diverse. Dimensiuni: $h = 0,088$ m, diam. gurii = $0,068$ m, diam. fund = $0,04$ m. Nr. inv. 59.

14. Vas de mărime mijlocie cu corpul bombat prelung, siluetă joasă și pe care l-am considerat ca o variantă a paharelor. (Pl. XVII/4; Pl. XVIII/4). El are o culoare neagră, iar pereții sînt foarte subțiri. Buza este evazată la exterior, fundul drept.

La interior dar mai ales la exterior prezintă un strat de slip bine întins și frumos lustruit. Este decorat pe toată suprafața prin benzi în care sînt repetate diferite motive. Dimensiuni: $h = 0,168$ m, diam. gurii = $0,135$ m. diam. fund = $0,05$ m. Nr. inv. 49.

15. Vas mare de provizii întregit parțial, de formă bitronconică, culoare brun-roșcat (Pl. XV/2; Pl. XVI/5). Pereții părții superioare nu sînt prea groși, dar se îngroașă la partea inferioară unde este lucrat neîngrijit. Buza este evazată spre exterior, gîtul este scurt și prezintă gușă, fundul drept.

Mai bine de $2/3$ din mărimea vasului prezintă un slip foarte bine lustruit și decore bogat. Acesta a fost mai întîi desenat prin incizii ușoare, după care apar ornamentele punctate și umplute cu substanță albă.

Părțile componente ale vasului sînt puse în valoare de zonele decorative. Zona centrală cuprinde motivul meandric repetat de mai multe ori. Gîtul vasului prezintă două benzi în interiorul cărora se află șiruri de triunghiuri. În comparație cu partea superioară a vasului frumos decorată, partea inferioară este executată grosolan. Ea a fost dată cu barbotină formînd sănțulețe și apoi umplute cu vopsea albă. Dimensiuni: $h = 0,60$ m, diam. gurii = $0,475$ m, diam. maxim = $0,50$ m. Nr. inv. 52.

Formele ceramice descoperite în urma acestui sondaj sînt binecunoscute în așezarea de la Ceamurlia de jos¹⁹. Motivele decorative sînt numeroase și au fost realizate prin împunsături și imprimări, unele mai bine adîncite pentru a reține substanța albă.

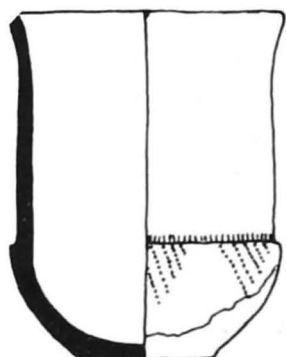
Pe lângă liniile simple realizate din puncte mici sau alungite au fost des folosite motivele sub formă de triunghiuri simple sau încadrate în benzi. Triunghiurile sînt deschise, formate din linii paralele la una din laturi și descreșcînde sau sînt orizontale

**PL. XVI — FIG. 1—3 — STRĂCHINI FIG. 4 — VAS DE TIP OALĂ
FIG. 5 — VAS MARE DE PROVIZII**

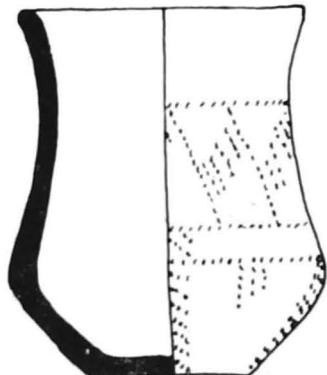
*PL. XVI — FIG. 1—3 — ÉCUELLES FIG. 4 — RÉCIPIENT DE TYPE POT
FIG. 5 — GRANDE JARRE À PROVISIONS*

**TAF. XVI — 1—3. SCHÜSSELN 4 — TOPFARTIGE GEFÄSS
5 — GROSSES VORRATGEFÄSS**

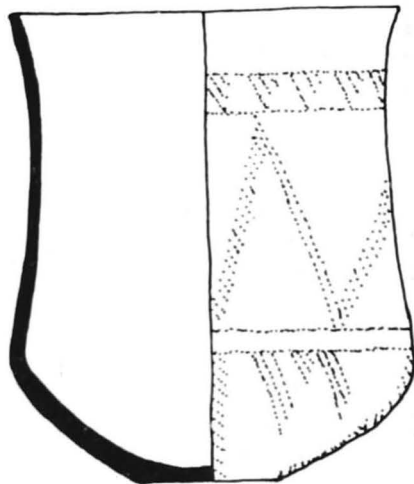
descreșcînde. Ambele variante se întîlnesc pe gîtul vasului mare de provizii (Pl. XV/2; Pl. XVI/5). Pe cîteva fragmente ceramice, provenind de la vase mai mari, apare motivul meandric. Decorul plisat apare mai puțin, dar este binecunoscut în așezarea de la Ceamurlia de Jos. Noile descoperiri de la Baia ilustrează perioada a III-a a culturii Hamangia²⁰.



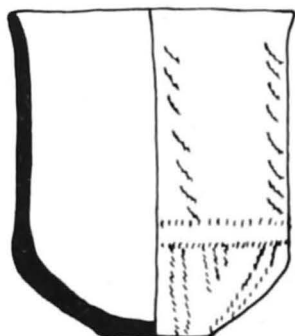
54 1:2



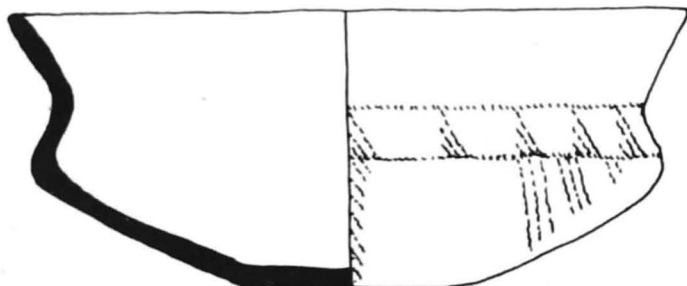
59 1:2



49 1:3

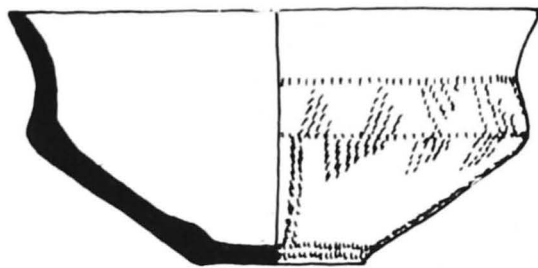


53 1:2

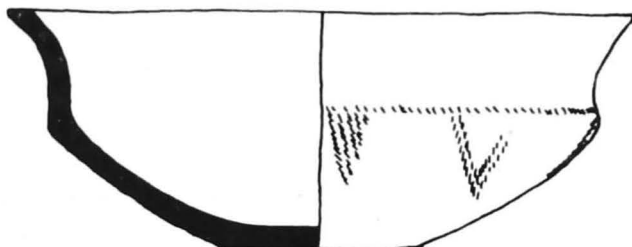


57 1:2

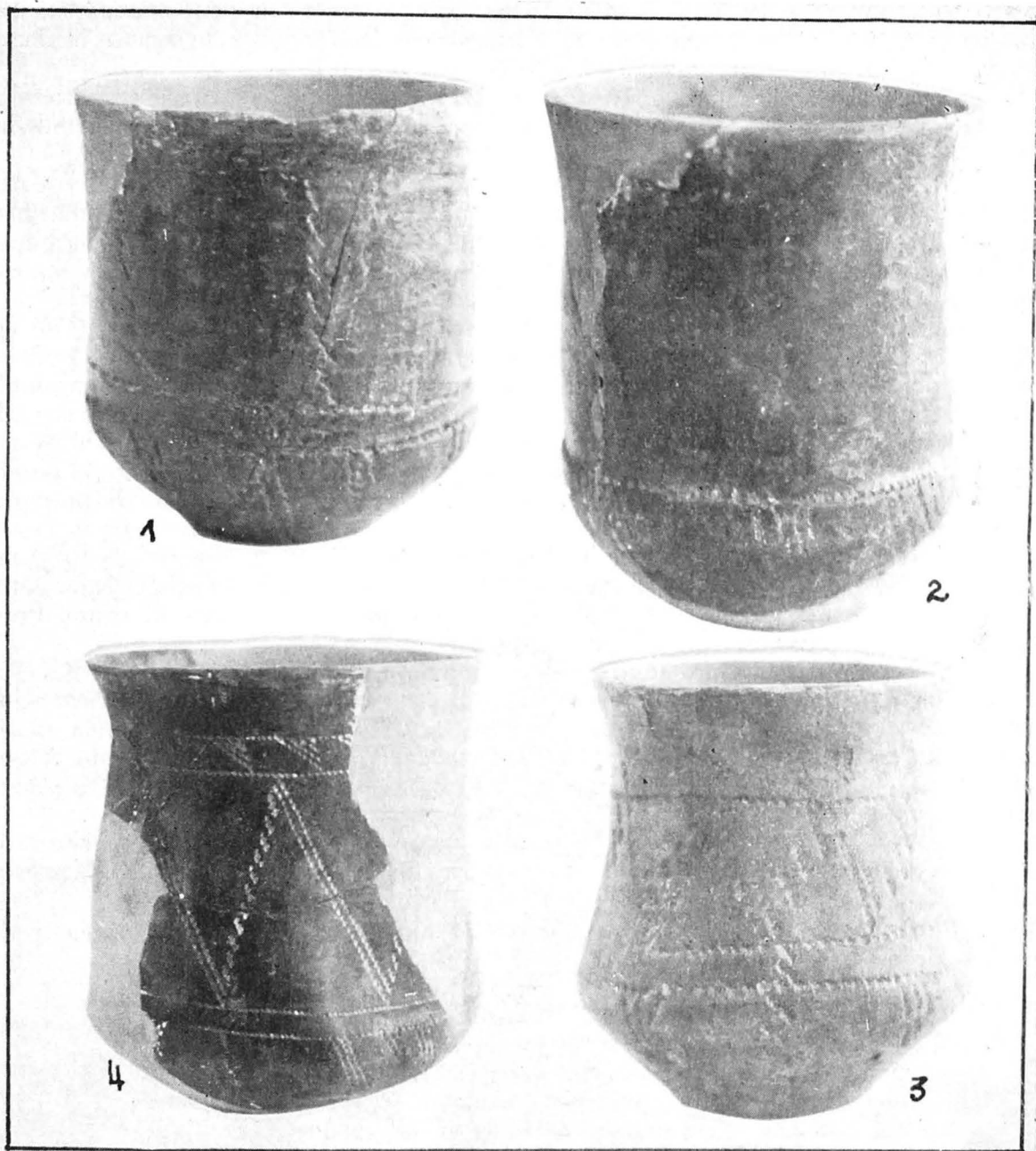
1	3	4
2		5
		6
		7



55 1:3



56 1:2



PL. XVII; PL. XVIII — PAHARE ȘI STRĂCHINI

PL. XVII, PL. XVIII — GOBELETS ET ÉCUELLES

TAF. XVII, TAF. XVIII — BECHER UND SCHÜSSELN

* * *

În stratul de pământ care formează mantaua movilei s-au descoperit câteva morminte de perioadă romană. O mare parte dintre ele au fost distruse de lucrările de irigații fără să se poată face unele observații. În urma sondajului au fost recuperate trei morminte distruse parțial de lucrări și dezvelite încă trei care ne-au permis să tragem unele concluzii.

Caracteristica generală a acestei mici necropole o constituie ritul înhumației, iar scheletele au fost orientate de la V—E. Ultimele șase morminte erau dispuse în două șiruri și au fost descoperite la adâncimi mici de pînă la — 0,70 m.

La primele trei morminte distruse de lucrări s-a observat că scheletele erau așezate pe scînduri²¹. Dintr-un schelet s-a păstrat pe loc doar craniul iar din celelalte membrele inferioare. Nu prezentau inventar.

În secțiunea trasată alături s-a dezvelit al doilea șir de 3 morminte, intercalate între primele, cu scheletele așezate direct pe pămînt. Toate se aflau la aceeași adâncime de — 0,70 m și la o distanță de 2 m între ele fiind bine conservate. Două dintre morminte aparțineau unor mături iar între ele se afla mormîntul unui copil²². Am presupus că este vorba de o grupare de morminte aparținînd aceleiași familii.

Mormîntul 1 — Scheletul aparține unei femei mature, descoperit la — 0,70 m și este orientat V—E. A fost întins pe spate, craniul ușor aplecat spre stînga, brațele îndoite din coate și aduse pe abdomen, picioarele depărtate și întinse. Nu prezintă inventar.

Mormîntul 2 — Scheletul aparține unui bărbat matur, descoperit la — 0,70 m și orientat V—E. A fost întins pe spate, craniul este aplecat spre dreapta, brațul drept este adus pe piept iar stînga se află pe bazin, picioarele apropiate și întinse. Nu prezintă inventar.

Mormîntul 3 — Scheletul aparține unei fetițe sub 14 ani, descoperit la — 0,70 m și orientat V—E. A fost întins pe spate, craniul este adus în față și puțin orientat spre dreapta, mîinile sînt pe piept iar oasele labelor de la picioare apropiate și strînse. Prezintă un bogat inventar (Pl. XIX).

În dreptul urechilor se aflau doi cercei din bronz, puternic oxidați (Pl. XX/2). Ei sînt formați din plăcuțe rotunde, foarte subțiri prevăzute cu cîte un mic orificiu prin care era trecută sîrma simplă. Aceasta prezenta la un capăt un ochi unde urma să se prindă cîrligul. Starea de conservare foarte proastă nu ne permite să facem observații complete asupra plăcuțelor rotunde, care datorită formei ar fi putut fi monede sau poate erau decorate.

În jurul gîtului, sub bărbie și în dreptul umărului stîng, au fost descoperite 216 mărgelile care inițial au fost prinse în șirag. Nr. inv. = 4506. (Pl. XX/1). Mărgelile sînt în totalitate din sticlă, de diferite forme și culori, grupîndu-se astfel:

— 39 mărgelile mari de culoare albastră cu nuanță violacee, poliedrice, cu mai multe fațete;

— 35 mărgelile mici și rotunde, de culoare alb-lăptos

— 1 mărgela mică și rotundă, de culoare alb transparent

— 135 mărgelile mici și rotunde, de culoare albastru închis

— 1 mărgela mai mare, rotundă și de aceeași culoare

— 1 mărgela mai mare, rotundă și de culoare bleu

— 2 mărgelile sub formă de inimioară, de culoare galbenă

— 1 mărgela sub formă de inimioară de culoare verde

— 1 mărgela mare, rotundă, de culoare verde.

Între mărgelile aflate în dreptul umărului stîng au fost descoperite 3 plăcuțe rotunde din bronz, foarte subțiri din care una mai mare și celelalte mici sub forma unor paiete (Pl. XX/2). Ele sînt prevăzute cu orificii mici și probabil erau cusute pe îmbrăcăminte. Starea de conservare este de asemenea proastă.

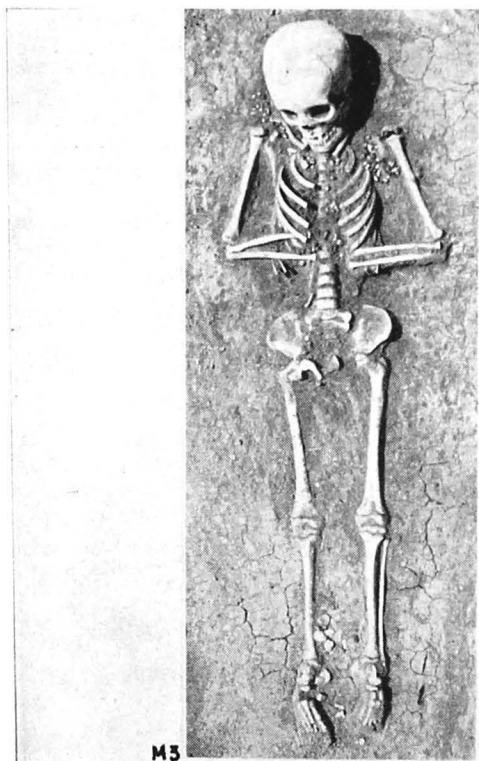
Pe piept se aflau copci din bronz, iar mai jos în dreptul mîinilor au fost descoperite un inel și o monedă din bronz (Pl. XX/2—3). Inelul este lucrat dintr-o sîrmă simplă prevăzută cu două bucle sau ochi. Moneda este o emisiune a Tomis-ului din epoca Severilor (Iulia Domna — anii 194—211 e.n.)²³.

Inventarul mormîntului de copil ne poate ajuta în datarea acestei mici necropole. Obiectele cele mai numeroase găsite aici și anume mărgelile sînt specifice necropolelor din perioada sec. III—IV e.n. din Moldova și Muntenia. Siraguri cu mai multe tipuri de mărgelile, mai ales poliedrice și rotunde au fost găsite în mormintele de la Focșani²⁴, Căscioarele²⁵, Tîrgșor²⁶ iar în Dobrogea, la Piatra Frecăței²⁷ pentru a aminti doar cîteva.

Am considerat ca bază de datare mărgelile care sînt caracteristice sec. III—IV e.n., întrucît moneda putea avea o perioadă de circulație îndelungată în contextul crizei generale a Imperiului din sec. III e.n.

NOTE

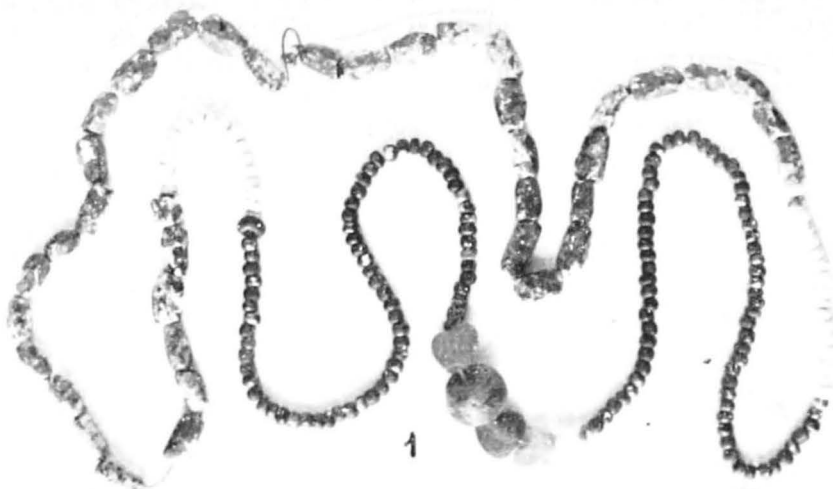
1. V. Pârvan, *La „statue-menhir” de Hamangia*, în *Dacia*, II, 1925, pp. 422—429.
2. D. Berciu, *Așezarea neolitică de la Baia-Hamangia*, SCIV, V, 1—2, 1954, pp. 99—100; SCIV, VI, 3—4, 1955, pp. 541—542. Idem, *Cultura Hamangia*, Ed. Academiei, Buc., 1966.
3. Idem, *Așezarea neolitică de la Baia-Hamangia*, SCIV, VI, 3—4, 1955, pp. 541—542.
4. Idem, *Cultura Hamangia*, p. 233.
5. Secțiunea trasată de noi se află în apropierea sectorului cercetat de Dumitru Berciu și de altfel în cadrul întinsei așezări de pe malul lacului Golovița.
6. Capul de bovidu și resturile osteologice descoperite în această secțiune au fost date pentru determinări la prof. O. Necrasov de la Universitatea din Iași.
7. D. Berciu, *Cultura Hamangia*, p. 145 și 240.
8. Idem, *Șantierul arheologic Verbicioara — Dolj*, SCIV, II, 1, 1951, pp. 234—235.
9. Idem, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, Ed. Academiei, Buc., 1961, p. 162 și 346, figs. 25 și 163.
10. Mulțumim și pe această cale prof. O. Necrasov pentru informațiile primite.
11. V. Pârvan, *Op. cit.*



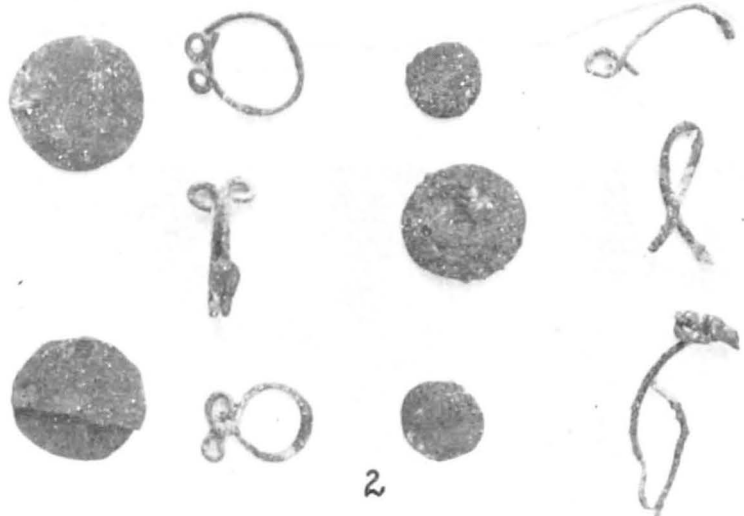
PL. XIX — M₃ = MORMÎNT DE COPIL

PL. XIX — M₃ = 1 SÉPULTURE ENFANTINE

TAF. XIX — M₃ — 1 KINDERGRAB



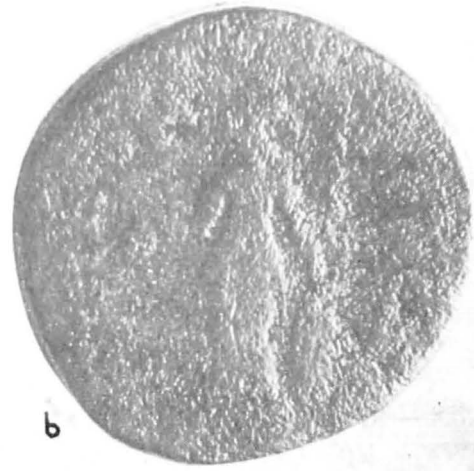
1



2



a



b

3

XX

12. D. Berciu, *Cultura Hamangia*, p. 126, figs. 60—61.
13. Vl. Dumitrescu, *Cîteva precizări cu privire la sceptrele în formă de capete de cal din R.P.R. și U.R.S.S.*, SCIV, VI, 3—4, 1955, p. 925 și urm.
14. D. Berciu, *op. cit.*, pp. 245—250. și pp. 192—195.
15. Descrierea completă a vasului se află în cadrul Catalogului, la pet. 1.
16. D. Berciu, *op. cit.*, fig. 133,/18; fig. 156/1.
17. *Ibidem*, fig. 136/2.
18. *Ibidem*, fig. 149/4; fig. 161/2—3.
19. *Ibidem*, pp. 197—230.
20. *Ibidem*, p. 213.
21. Petre Aurelian, *Săpăturile de la Piatra Frecăței*, MCA, VIII, 1962, p. 567, tip IV, fig. 4/8.
22. Scheletele se află pentru determinări la prof. O. Necrasov care a avut amabilitatea să ne dea o serie de informații. Primele două schelete aparțin unei femei și unui bărbat în jur de 35—40 de ani. Scheletul copilului aparținea unei fetei sub 14 ani
23. Pick, Regling, 2814, identificată de colegul E. Oberländer T.
24. Seb. Morintz, *Mormînt din epoca migrațiilor, descoperit în orașul Focșani*, Dacia, NS, III, 1959, pp. 455—458, fig. 5/4.
25. Seb. Morintz, *Mormînt sarmatic descoperit la Căscioarele*, Dacia, NS, IV, 1960, p. 553 și 556, fig. 3/9.
26. G. Diaconu, *Tîrșor. Necropola din sec. III—IV e.n.* Ed. Academiei, Buc., 1965, pp. 26—27.
27. Petre Aurelian, *op. cit.*, pp. 572—573, figs. 8 și 10.

RAPPORT SUR LES NOUVELLES RECHERCHES ARCHEOLOGIQUES DE BAIA
(HAMANGIA). DEPARTEMENT DE TULCEA
(Resume)

L'objet de ce rapport est de présenter les résultats d'un sondage effectué sur l'emplacement d'un tumulus que les ouvrages d'irrigation entrepris dans la zone respective au cours du printemps de 1974 avaient anéanti. Il s'agit d'un tumulus qui était situé dans les limites de la commune de Baia (l'ancienne Hamangia), à une distance d'environ un kilomètre et demi de la gare du chemin de fer. Toute une enfilade de butte — dont il faisait naguère partie — couvre un vaste espace compris entre les deux communes de Baia et de Ceamurlia de Jos. L'endroit est familier à la littérature spécialisée grâce aux recherches pratiquées jadis par Vasile Pârvan et plus récemment par Dumitru Berciu. Le tumulus en question se dressait à proximité du secteur exploré par D. Berciu en 1953—1954 et 1960—1961 avec le succès auquel nous sommes rede-

vables d'une meilleure connaissance de la culture Hamangia, à peine mise au jour en Roumanie.

Après avoir réussi la sauvegarde de quelques tombes d'époque romaine creusées à même le manteau du tumulus, l'auteur du sondage, ayant fait prolonger une tranchée jusqu'à ce qu'elle touche au sol vierge, devait aboutir à une couche archéologique comportant deux horizons Hamangia. C'est ainsi qu'il a dégagé une fosse rietuelle aux parois évasées et dotée d'une marche d'accès. La fosse contenait quantité de tessons d'une poterie qui semble avoir été brisée intentionnellement. À ces restes, s'ajoutent des ossements d'animaux, quelques coquillages et des coquilles de limaçons, ainsi que de petits fragments de torchis calciné et des cendres. Fait intéressant: au fond de la fosse était soigneusement déposé

PL. XX — INVENTARUL MORMÎNTULUI DE COPIL — FIG. 1 — COLIER; FIG. 2 — 2 CERCEI, INEL ȘI ACCESORII VESTIMENTARE; FIG. 3 — MONEDĂ IULIA DOMNA

A) AVERS

B) REVERS

PL. XX — MOBILIER FUNÉRAIRE DE LA TOMBE ENFANTINE

FIG. 1 — COLLIER

FIG. 2 — DEUX BOUCLES D'OREILLE

— UNE BAGUE

— DES ACCESSOIRES VESTIMENTAIRES

FIG. 3 — MONNAIE — IULIA DOMNA

TAF. XX — BEIGABEN DES KINDERGRABES

1 — HALSKETTE

2 — 2 OHRRINGE, FINGERRING, TRACHTSTÜCKE

3 — IULIA DOMNA MÜNZE

A) OBERSEITE

B) RÜCKSEITE

un crâne de bovidé parfaitement conservé (Pl. I/2). Une petite hache en pierre polie était placée à la hauteur de son œil droit: plate et de forme trapézoïdale, elle garde de fortes traces d'usure; une autre hachette de pierre, d'un travail inachevé, se trouvait dans la cavité bucale (Pl. XIV/5,6). Entre les cornes de la bête était disposée une écuelle fragmentaire, remplie de cendres et trois lames de silex ont été mises au jour à proximité du crâne (Pl. XIV/2,3,4). Enfin, à un demi-mètre environ de la fosse, il y avait un petit amas de fragments céramiques provenant d'une grande jarre à provisions richement ornée (Pl. XV/2; Pl. XVI/5).

Eloignée de cette fosse rituelle d'une dizaine de mètres vers le nord, le sondage localisa une tombe à inhumation sans le moindre mobilier funéraire, mais recouverte en revanche d'oere

rouge (Pl. I/3). Il s'agit de la sépulture d'un homme âgé, reposant en position accroupie, susceptible d'être datée de la période de transition du néolithique à l'âge du bronze.

Le rapport continue avec le répertoire des outils et des pièces céramiques de type Hamangia récupérés par le sondage. Les plus fréquentes parmi les formes céramiques ainsi mises au jour sont les grands bols, les écuelles et les gobelets — le tout orné d'une riche gamme de motifs variés. Un motif qui revient constamment est celui des triangles, dans des variantes nombreuses, dont celle des bandes délimitées en pointillé et remplies d'une pâte blanche sur laquelle se dégage un zigzag de triangles. On relève aussi, bien que moins fréquents, les motifs des plissés, des cannelures et du méandre.

AUSGRABUNGSBERICHT ÜBER DIE NEUEN ARCHÄOLOGISCHEN AUSGRABUNGEN VON BAIA (HAMANGIA), BEZ. TULCEA. (Zusammenfassung)

Der Ausgrabungsbericht bringt die Ergebnisse einer Prüfungsgrabung, die, auf dem Platz eines, von den Arbeiten für eine Bewässerungsanlage im Frühjahr 1974 zerstörten Hügelgrabes, unternommen wurden.

Das Hügelgrab befindet sich auf dem Gebiet der Gemeinde Baia (gewesene Hamangia), ungefähr 1500—1600 m vom Bahnhof entfernt und gehört zusammen mit andern Hügeln, einer Hügelreihe, die sich auf einem weiten Gebiet, zwischen den Gemeinden Ceamurlia de Jos und Baia, erstreckt. Die betreffende Zone ist in der Fachliteratur durch die von V. Pârvan und dann von D. Berciu, unternommenen Forschungen bekannt.

Das Hügelgrab befindet sich in der von D. Berciu im den Jahren 1953—1954 und dann 1960—1961 erforschten Zone, die zur Bereicherung unserer Kenntnisse der, damals vor kurzen in Rumänien entdeckten, Hamangia-kultur geführt haben.

Nachdem einige römerzeitliche Gräber aus dem Hügelmantel gerettet werden konnten, wurde, durch die Eintiefung einer Sektion bis zum gewachsenen Boden, beobachtet, das an der Basis eine Kulturschicht mit zwei, für die Hamangia-kultur kennzeichnenden, Horizonten sich befinden.

In der betreffenden Sektion wurde eine Ritualgrube mit nach aussen geneigten Wänden und die mit einer Treppe versehen war, entdeckt. Bei der Ausleerung der Grube wurden zahlreiche Keramikbruchstücke, die, es scheint, bewusst zerschlagen worden sind, Tierknochen, wenige Muscheln, kleine gebrannte Lehmstücke und Ascheentdeckt. Es ist sehr interessant

das auf dem Grubenboden ein Rindschädel, der mit sorgfalt deponiert wurde und sich sehr gut erhalten hat, entdeckt (Taf. I/2). Vor der rechten Augenhöhle befand sich eine, kleine trapezförmige, platte Axt, mit starken Benützungsspuren, im Mund die zweite Axt, geschliffen mit Anfängen von Bearbeitungsspuren (Taf. XIV/5, 6). Zwischen den Rindhörner befand sich eine, nur un Bruchstücke erhaltene, Schale, die mit Asche gefüllt war. In der Nähe des Schädes wurden drei Silexlamellen entdeckt (Taf. XIV/2, 3, 4). Ausserhalb der Grube, bei ungefähr 0,50 m Entfernung, wurde ein Haufen Keramikbruchstücke entdeckt, die von einem reich verzierten Vorratsgefäss herkommen (Taf. XV/2; Taf. XVI/5). Ungefähr lom nördlich der Ritualgrube, wurde ein beigabenloses Körpergrab, in Hockerstellung, über welches roter Oker verstreut war, entdeckt (Taf. I/3). Das Grab gehört einem älteren Manne und kann in der Übergangsperiode, vom Neolithikum zur Bronzezeit, datiert werden.

Im weiteren bringt der Ausgrabungsbericht das Repertorium der aufgefundenen Werkzeuge und Gefässe, die wohl der Hamangia-kultur angehören.

Unter den Keramikformen erwähnen wir die Teller, Schüsseln und Becher, die in zahlreichen Exemplaren aufgefunden worden sind.

Die Verzierungen ist sehr reich und mannigfaltig. Es kommen vor allem Dreiecke in verschiedenen Varianten, dann mit weiss gefüllte Linienbände, zwischen denen sich in zickzack gelegene Dreiecke, seltener Meander und Kaneluren sich befinden, vor.